

КІЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

ІНСТИТУТ МИСТЕЦТВ
КАФЕДРА ХОРЕОГРАФІЇ

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ
ХОРЕОГРАФІЧНИХ ДИСЦИПЛІН**

для студентів 5 курсу

галузі знань 02 Культура і мистецтво

спеціальності 024 Хореографія

освітнього рівня другого (магістерського)

освітньо-професійної програми 024.00.01 Хореографія

КІЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ: ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА	
Ідентифікаційний код 02136554	
Начальник відділу моніторингу якості освіти	
Програма № <i>Жильцов</i> 0979/19 (підпись)	(прізвище, ініціали « _____ » 2019 р.)

Київ - 2019

Розробники:

- Медвідь Т.А., кандидат мистецтвознавства, завідувач кафедри хореографії;

Викладачі: Медвідь Т.А., кандидат мистецтвознавства, завідувач кафедри хореографії.

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри хореографії

Протокол від 30.08.2018 р. № 1

Завідувач кафедри Медвідь Т.А.

Робочу програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми 024.00.01
Хореографія другого (магістерського) рівня вищої освіти.

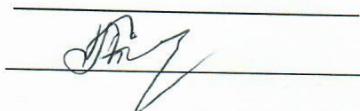
Гарант освітньої професійної програми

Чапкіс Г.М.

Робочу програму перевірено

Заступник директора

Таранник А.О.

Пролонговано:

На 2019/2020 н.р. (Медвідь Т.А.), «29» 08 2019 р., протокол № 1

На 20 /20 н.р. _____ (_____), «_____» 20 р., протокол № _____

На 20 /20 н.р. _____ (_____), «_____» 20 р., протокол № _____

На 20 /20 н.р. _____ (_____), «_____» 20 р., протокол № _____

1. Опис предмета навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни за формами навчання
	Денна
Вид дисципліни	Вибіркова
Мова викладання	українська
Загальний обсяг кредитів/годин	4 /120 год.
Курс	5
Семестр	9/10
Кількість змістових модулів з розподілом:	2
Обсяг кредитів	4 (2/2)
Обсяг годин, в тому числі:	120 (60/60)
Аудиторні	32 (16/16)
Модульний контроль	8 (4/4)
Семестровий контроль	-/30
Самостійна робота	40/10
Форма семестрового контролю	-/екзамен

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу – надання студентам магістратури цілісної і логічно-послідовної системи знань про дидактику підготовки кадрів вищої кваліфікації, розкриття концепції, основи теорії, методики і методології викладання хореографічних дисциплін у системі вищої школи.

Завдання курсу:

- 1) формування теоретичних уявлень про методику викладання у вищій школі як навчальну дисципліну, її мету, завдання; ознайомлення з поняттями, категоріями, методами, технологіями методики викладання у вищій школі;
- 2) висвітлення особливостей методів викладання хореографічних дисциплін у вищій школі;
- 3) ознайомлення зі структурою і змістом навчального процесу у вищому навчальному закладі;

- 4) оволодіння педагогічними формами освітньої взаємодії зі студентами, навчитися творчо застосовувати знання і способи діяльності, засвоєнні під час вивчення навчальних дисциплін;
- 5) опанування вмінь планувати, організовувати та аналізувати різноманітні види навчальних і позааудиторних занять. Використовувати найбільш ефективні методи навчання, виховання і розвитку студентів;
- 6) набуття початкового досвіду ведення науково-методичної роботи, дослідно-експериментальних форм педагогічної діяльності;
- 7) ознайомлення з кращим педагогічним досвідом викладачів ВНЗ України, апробування найбільш ефективних прийомів і методів навчання, що застосовуються в системі викладання хореографічних дисциплін.

У результаті вивчення дисципліни «Методика викладання хореографічних дисциплін» студенти здобувають наступні компетентності:

Загальні компетентності:

- Здатність навчатися та самонавчатися;
- Здатність застосовувати знання на практиці;
- Здатність оцінювати і підтримувати якість роботи, відповідально ставитись до роботи;
- Здатність виявляти, ставити і вирішувати проблеми;
- Здатність до професійного фахового спілкування;
- Здатність працювати в міжнародному контексті.

Фахові компетентності:

- Здатність аналізувати, оцінювати й інтерпретувати культурні явища різних епох, мистецькі твори різних стилів, жанрів, форм; уміння висловлювати і аргументувати власні судження і позиції;
- Здатність продукувати креативні ідеї, обговорювати їх в команді, розробляти алгоритм їх практичного втілення в арт-проекті та ефективно вирішувати завдання по його реалізації;
- Володіння спеціальною хореографічною термінологією (французькою та англійською мовами), знання програмних вимог з хореографічних дисциплін для студентів ВНЗ та володіння методикою їх викладання;

- Володіння методикою викладання класичного, народно-сценічного, сучасного, бального танців;
- Володіння базовими знаннями з педагогіки і психології вищої школи та вміння їх реалізувати у навчальній професійній діяльності;
- Здатність використовувати мистецько-педагогічний потенціал хореографії для ствердження гуманістичних цінностей;
- Здатність здійснювати дослідницьку діяльність у сфері хореографії, усвідомлювати логіку та основні етапи наукової роботи;
- Здатність створювати навчально-методичне забезпечення з хореографічних дисциплін у ВНЗ.

Програма побудована згідно вимогам кредитно-модульної системи.

Навчання з дисципліни «Методика викладання хореографічних дисциплін» відбувається у формі лекційних занять, семінарських занять, практичних занять, самостійних робіт та модульних контрольних робіт.

3. Результати навчання за дисципліною

У результаті вивчення дисципліни студенти набувають:

- Сформованість світогляду, активної громадянської позиції, загальної культури. Уміння аналізувати й інтерпретувати соціальні та культурно-мистецькі явища і процеси, аргументувати власні оцінні судження;
- Володіння українською мовою, культура мовлення. Готовність до професійного спілкування іноземною мовою. Емоційна стабільність, толерантність;
- Знання теорії та методології хореографічної освіти. Готовність до науково-педагогічної діяльності у вищій школі. Здатність до самостійного наукового пошуку в галузі хореографічної педагогіки та мистецтвознавства;
- Володіння методикою викладання класичного, народно-сценічного, сучасного, бального танців. Здатність проводити заняття з хореографічних дисциплін з використанням сучасних методів, прийомів та форм освітнього процесу;
- Здатність створювати танцювальні шоу-програми з використанням різноманітних за стилем та формами хореографічних композицій, об'єднаних єдиною концепцією; здатність здійснювати процес організації мистецьких

масових заходів із залученням великої глядацької аудиторії та мас-медіа; готовність розробляти та управляти проектами у сфері танцювального шоубізнесу;

- Здатність враховувати сучасні тенденції розвитку мистецтва в професійній діяльності; здатність аналізувати мистецькі твори, інтерпретувати їх в процесі хореографічної діяльності; здатність генерувати та передавати нові ідеї для створення хореографічних композицій;

- Готовність до ефективного використання інформаційних технологій у соціальній та професійній діяльності;

- Володіння базовими знаннями з педагогіки і психології вищої школи та вміння їх реалізувати у навчальній професійній діяльності;

- Володіння спеціальною хореографічною термінологією (французькою та англійською мовами), знання програмних вимог з хореографічних дисциплін для студентів ВНЗ та володіння методикою їх викладання. Здатність створювати навчально-методичне забезпечення з хореографічних дисциплін у ВНЗ;

- Готовність до управлінської діяльності у вищому навчальному закладі на рівні навчального/творчого проекту академічної групи, кафедри, факультету з дотриманням принципів корпоративної культури. Здатність планувати, організовувати, координувати, контролювати та оцінювати діяльність і взаємодію суб'єктів хореографічного процесу.

4. Структура навчальної дисципліни.

Назва змістовних модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт			
		Аудиторна:			
		Лекції	Практичні	Семінарське	Самостійні
I. Змістовий модуль.					
Теоретичні засади методики викладання хореографії у вищій школі.	56	2	12	2	40
Модульний контроль				4	
Разом:	60				
II. Змістовий модуль.					
Інноваційні методики та технології активізації навчального процесу студентів-хореографів.	26	-	16	-	10
Модульний контроль				4	
Семестровий контроль				30	
Разом:	60				
Разом за 2 змістові модулі	120	2	28	2	50

5. Програма навчальної дисципліни

I. Змістовий модуль

Теоретичні засади методики викладання хореографії у вищій школі.

Тема 1.

Лекційний модуль:

Загальна характеристика вищої коли.

Тема 2.

Семінарський модуль:

Цілі і задачі викладання хореографічних дисциплін у ВНЗ.

Модуль самостійної роботи: написати конспект вивчененої теми.

Тема 3.

Практичний модуль:

Принципи, методи та форми хореографічного навчання у ВНЗ.

Модуль самостійної роботи: створити презентацію на тему: «Принципи, методи та форми хореографічного навчання у ВНЗ».

Тема 4.

Практичний модуль:

Професійно-педагогічна майстерність викладача-хореографа.

Модуль самостійної роботи: написати есе на тему: «Професійна модель викладача-хореографа».

Тема 5.**Практичний модуль:**

Методичне забезпечення хореографічних дисциплін.

Модуль самостійної роботи: розробити план-конспект з однієї (за вибором викладача) хореографічної дисципліни.

Тема 6.**Практичний модуль:**

Нормативна документація.

Модуль самостійної роботи: знайти додаткові дидактичні матеріали до однієї (за вибором викладача) дисципліни.

Тема 7.**Практичний модуль:**

Розвиток особистісних якостей студентів на заняттях з хореографії.

Модуль самостійної роботи: створити презентацію на тему: «Розвиток особистісних якостей студентів на заняттях з хореографії».

Тема 8.**Практичний модуль:**

Методи активізації пізнавальної та творчої діяльності студентів-хореографів.

Модуль самостійної роботи: написати конспект вивчененої теми.

ІІ. Змістовий модуль

**Інноваційні методики та технології активізації навчального процесу
студентів-хореографів.**

Тема 1.**Практичний модуль:**

Організація проблемного навчання.

Тема 2.**Практичний модуль:**

Робота з навчальними планами та робочим навчальним планом фахової підготовки хореографа.

Тема 3.

Практичний модуль:

Підготовка викладача до занять.

Модуль самостійної роботи: розробити план-конспект з однієї (за вибором викладача) хореографічної дисципліни.

Тема 4.

Практичний модуль:

Розробка структурної частини робочої програми.

Модуль самостійної роботи: створити план робочої програми з однієї (за вибором викладача) дисципліни.

Тема 5.

Практичний модуль:

Розробка методичних рекомендацій до самостійної роботи студентів.

Тема 6.

Практичний модуль:

Складання планів та методичних рекомендацій до практичних, семінарських занять.

Тема 7.

Практичний модуль:

Структура та зміст практичних занять з фахових дисциплін.

6. Контроль навчальних досягнень

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень студентів

№	Вид діяльності	Максимальна кількість балів	Модуль 1		Модуль 2	
			Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів

1.	Відвідування лекційних занять	1	1	1	-	-
2.	Відвідування практичних занять	1	6	6	8	8
3.	Робота на практичних заняттях	10	6	60	8	80
4.	Відвідування семінарських занять	1	1	1	-	-
5.	Робота на семінарських заняттях	10	1	10	-	-
6.	Виконання самостійної роботи	5	7	35	2	10
7.	Виконання модульної роботи	25	2	50	2	50
	Разом			163	-	148
	Разом за 2 модулі			$163+148 = 311$		
				Коефіцієнт: $311/60 = 5,18$		

6.2. Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання

Змістовий модуль та теми курсу	Академічний контроль	Бал і
Змістовий модуль I		
Цілі і задачі викладання хореографічних дисциплін у ВНЗ.	написати конспект вивченої теми.	5

Принципи, методи та форми хореографічного навчання у ВНЗ.	створити презентацію на тему: «Принципи, методи та форми хореографічного навчання у ВНЗ».	5
Професійно-педагогічна майстерність викладача-хореографа.	написати есе на тему: «Професійна модель викладача-хореографа».	5
Методичне забезпечення хореографічних дисциплін.	розробити план-конспект з однієї (за вибором викладача) хореографічної дисципліни.	5
Нормативна документація.	зняти додаткові дидактичні матеріали до однієї (за вибором викладача) дисципліни.	5
Розвиток особистісних якостей студентів на заняттях з хореографії.	створити презентацію на тему: «Розвиток особистісних якостей студентів на заняттях з хореографії».	5
Методи активізації пізнавальної та творчої діяльності студентів-хореографів.	написати конспект вивченої теми.	5
Змістовий модуль II		
Підготовка викладача до занять.	розробити план-конспект з однієї (за вибором викладача) хореографічної дисципліни.	5
Розробка структурної частини робочої програми.	створити план робочої програми з однієї (за вибором викладача) дисципліни.	5
<i>Разом: 50 год.</i>	<i>Разом: 45 балів.</i>	

6.3 Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання.

Модульна контрольна робота №1

Форма: усне опитування. Максимальна кількість балів 25.

Перелік запитань:

- 1) Дайте загальну характеристику вищої школи.
- 2) Розкрийте цілі і задачі викладання хореографічних дисциплін у ВНЗ.

- 3) Проаналізуйте принципи, методи та форми хореографічного навчання у ВНЗ.
- 4) Розкрийте характеристики, що вбирає в себе поняття «професійно-педагогічна майстерність викладача-хореографа».
- 5) Проаналізуйте методичне забезпечення хореографічних дисциплін.
- 6) Схарактеризуйте перелік нормативної документації.
- 7) Визначте умови, за яких відбувається розвиток особистісних якостей студентів на заняттях з хореографії.
- 8) Розкрийте методи активізації пізнавальної та творчої діяльності студентів-хореографів.

Модульна контрольна робота №2

Форма: усне опитування. Максимальна кількість балів 25.

Перелік запитань:

- 1) Розкрийте принципи організації проблемного навчання.
- 2) Проаналізуйте навчальний план та робочий навчальний план фахової підготовки хореографа, визначте різницю.
- 3) Розкрийте методику підготовки викладача до занять.
- 4) Проаналізуйте структуру робочої програми.
- 5) Визначте необхідність завдань для самостійної роботи студентів, визначте особливості їх формування, наведіть декілька прикладів.
- 6) Розкрийте особливості складання планів та методичних рекомендацій до практичних, семінарських занять, наведіть приклад (розробити).
- 7) Схарактеризуйте структуру та зміст практичних занять з різних фахових дисциплін.

Модульна контрольна робота №3

Форма: усне опитування. Максимальна кількість балів 25.

Перелік запитань:

- 1) Розкрийте особливості складання планів та методичних рекомендацій до практичних, семінарських занять.
- 2) Проаналізуйте навчальний план та робочий навчальний план фахової підготовки хореографа, визначте різницю.
- 3) Дайте загальну характеристику вищої школи.

4) Проаналізуйте принципи, методи та форми хореографічного навчання у

Кількість балів	Роз'яснення
-----------------	-------------

ВНЗ.

- 5) Проаналізуйте методичне забезпечення хореографічних дисциплін.
- 6) Схарактеризуйте структуру та зміст практичних занять з різних фахових дисциплін. Схарактеризуйте перелік нормативної документації.
- 7) Визначте умови, за яких відбувається розвиток особистісних якостей студентів на заняттях з хореографії.

Модульна контрольна робота №4

Форма: усне опитування. Максимальна кількість балів 25.

Перелік запитань:

- 1) Розкрийте методи активізації пізнавальної та творчої діяльності студентів-хореографів.
- 2) Розкрийте цілі і задачі викладання хореографічних дисциплін у ВНЗ.
- 3) Розкрийте принципи організації проблемного навчання.
- 4) Розкрийте методику підготовки викладача до занять.
- 5) Проаналізуйте структуру робочої програми.
- 6) Розкрийте характеристики, що вбирає в себе поняття «професійно-педагогічна майстерність викладача-хореографа».
- 7) Визначте необхідність завдань для самостійної роботи студентів, визначте особливості їх формування, наведіть декілька прикладів.

Критерії оцінювання МКР № 1,2,3,4

23-25 балів	Студент проявив глибокі систематичні знання даної теми, вірно характеризує та описує усі вивчені поняття, правильно визначає структуру робочих програм дисциплін, знає особливості хореографічного навчання у ВНЗ.
19-22	Студент впевнено орієнтується у даній темі; повністю розкриває значення вивчених понять, знає структуру робочих програм дисциплін, аналізує, але не повністю розкриває особливості хореографічного навчання у ВНЗ.
15-18	Студент орієнтується у вивченій темі, визначає основні поняття, проте допускає помилки у їх характеристиці. Визначає структуру робочих програм з помилками. Аналізує особливості хореографічного навчання у ВНЗ.
10-14	Студент поверхнево характеризує основні поняття вивченої теми, структуру робочих програм буде нелогічно, проте допущені помилки аналізує. Особливості хореографічного навчання у ВНЗ розкриває не повністю.
7-9	Студент неправильно дає визначення вивченим поняттям, не вміє створювати робочі програми, поверхнево орієнтується в особливостях хореографічного навчання у ВНЗ.
1-6	Студент може пояснити кілька вивчених понять. Не знає інший програмний матеріал.

6.4 Форма проведення семестрового контролю

Форма семестрового контролю – екзамен.

До складання екзамену допускаються студенти, які протягом семестру виконали всі види робіт, передбачені навчальним планом та робочою програмою навчальної дисципліни «Методика викладання хореографії» 5 курс, і які за результатами проміжного контролю сумарно набрали не менше 35 балів. Студенти, які набрали менше ніж 35 балів, до екзамену не допускаються.

Орієнтовний перелік запитань:

- 1) Розкрийте особливості складання планів та методичних рекомендацій до практичних, семінарських занять.
- 2) Проаналізуйте принципи, методи та форми хореографічного навчання у ВНЗ.
- 3) Проаналізуйте структуру робочої програми.
- 4) Скласти план практичного заняття з дисципліни «Класичний танець» для 1 року навчання.

- 5) Скласти план практичного заняття з дисципліни «Народно-сценічний танець» для 2 року навчання.
- 6) Скласти план практичного заняття з дисципліни «Сучасний танець» для 3 року навчання.
- 7) Скласти навчально-тренувальну комбінацію з класичного, сучасного, бального або народно-сценічного танцю для студентів 4 курсу.

Критерії оцінювання

40-30 балів	Студент орієнтується в програмному матеріалі фахової дисципліни, яка зазначена у завданні. Чітко визначає мету і ціль завдання, застосовує різні прийоми та методи навчання, визначає міждисциплінарні зв'язки. Вільно оперує понятійно-термінологічним апаратом з навчальної дисципліни. Завдання практичної частини виконано з урахуванням загального рівня хореографічної підготовки танцівника. Танцювальна комбінація вибудувана за принципом від простого до складного у відповідному темпі. Чітко прослідовується присутність основного руху та додаткових зв'язуючих елементів. Комбінація має чітку структуру та виконується у відповідності до запропонованого музичного супроводу. Студент чітко орієнтується в поставленому завданні, мобільно включається до творчого процесу аналізуючи і пропрацьовуючи основні етапи виконання. Методично вірно використовує термінологію з детальним поясненням виконання руху. Студент чітко виділяє основні помилки виконання руху, акцентуючи увагу на детальних методично - практичних акцентах.
29-19 балів	Студент впевнено орієнтується в програмному матеріалі курсу; правильно визначає структуру робочих навчальних програм, планів лекційних, семінарських, та практичних занять. Студент на достатньому рівні формує структуру навчальної комбінації. Використовує рух в його основному призначенні, комбінуючи його з додатковими зв'язуючими елементами. Допускає неточності при розкладці руху за метро-ритмічною структурою та виконанні під музику. Використовує термінологію, проте в поясненні методики виконання руху не завжди акцентує увагу на основних моментах, що вдосконалюють технічну та виконавську майстерність танцівника.
18-8 балів	Студент проявляє часткові знання з навчального матеріалу, поверхову обізнаність з основними поняттями. Відповідь має репродуктивний характер та не має аналізу. Рівень складання танцювальної комбінації на достатньому рівні. Студент визначає загальну структуру танцювальної комбінації, проте складена комбінація має порушення в логічності побудови пластичного мотиву. Студент орієнтується в

	складеній комбінації та не завжди знає термінологію руху допускаючи помилки методичного пояснення до виконання. Комбінація не відповідає рівню виконавця, або змісту програми фахової дисципліни. Присутні помилки стосовно музичності виконання руху. Студент допускає помилки, але швидко орієнтується в усунення помилок з допомогою викладача.
7-0 балів	Студент проявляє початкові уявлення про предмет дисципліни, відтворює фрагментарні знання, допускаючи помилки при складанні та відтворенні танцювальної комбінації. Не володіє термінологією, понятійний апарат не сформований. Допускає помилки у методиці виконання рухів. Практичні навички на рівні розпізнання, що визначає студента непідготовленим до подальшої професійної діяльності.

6.5 Шкала відповідності оцінок

Оцінка	Кількість балів
Відмінно	90-100
Дуже добре Добре	82-89 75-81
Задовільно Достатньо	69-74 60-68
Незадовільно	0-59

Модулі	ІІ. Змістовий модуль.						
Назва модуля	Інноваційні методики та технології активізації навчального процесу студентів-хореографів						
Кількість балів за модуль	163 бали						
Теми практичних занять	Тема 1 Організація проблемного навчання <i>(відвідування – 1 бал) 10 балів за роботу Всього – 11 балів</i>	Тема 2 Робота з навчальними планами та робочим навчальним планом фахової підготовки хореографа <i>(відвідування – 1 бал) 10 балів за роботу Всього – 11 балів</i>	Тема 3 Підготовка викладача до занять <i>(відвідування – 1 бал) 10 балів за роботу Всього – 11 балів</i>	Тема 4 Розробка структурної частини програми <i>(відвідування – 1 бал) 10 балів за роботу Всього – 22 бали</i>	Тема 5 Розробка методичних рекомендацій до самостійної роботи студентів <i>(відвідування – 1 бал) 10 балів за роботу Всього – 11 балів</i>	Тема 6 Складання планів та методичних рекомендацій до практичних, семінарських занять <i>(відвідування – 1 бал) 10 балів за роботу Всього – 11 балів</i>	Тема 7 Структура та зміст практичних занять з фахових дисциплін. <i>(відвідування – 1 бал) 10 балів за роботу Всього – 11 балів</i>
Самостійна робота			5 балів	5 балів			
Вили поточного контролю	Модульна контрольна робота №3, 4 (50 балів)						

Коефіцієнт – 5,18

7. Рекомендовані джерела.

Основна література:

1. Цвєткова Л.Ю. Методика викладання класичного танцю. Підручник. – К.: Альтпресс, 2005. – 324 с.: іл.
2. Теорія і методика народно-сценічного танцю: (навчально-методичний посібник) / упор.: С.В. Куценко. – Умань: ФОП Жовтий О. О., 2015. – 438 с.
3. Теорія і методика викладання спортивного танцю : підручник. – К.: НАККіМ, 2015. – 396 с.
4. Закон України «Про вищу освіту» №2984-III, із змінами від 19 січня 2010 р.
5. Наказ МОН України. Про запровадження у вищих навчальних закладах України Європейської кредитно-трансферної системи № 943 16 жовтня 2009 року.
6. Нагаєв В. М. Методика викладання у вищій школі: навчальний посібник / В.М. Нагаєв. – К. : ЧП, 2007. – 211 с.

Додаткова література:

1. Авдєєнко А. П. Інтенсифікація навчального процесу та організація самостійної роботи студентів / А. П. Авдєєнко, Л. В. Дементій, О.Є. Поляков; // Проблеми освіти. – К. , 2001. – Вип. 24. – С. 108-111
2. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти в Україні : історія, теорія : підручник / А.М. Алексюк. – К. : Либідь, 1998. – 560 с.
3. Вишневський О.І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки : навч. посіб. / О.І. Вишневський. – Вид. 3-е, доопрац. і допов. – К. : Знання, 2008. – 568 с.
4. Вітвицька С. С. Практикум з педагогіки вищої школи. За модульною системою навчання / С. С. Вітвицька. – К. , 2005. – 395 с.
5. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи : навч. посіб. / С.С. Вітвицька. – К. : Центр навчальної л-ри, 2003. – 320 с. 27. Волкова Н. П. Педагогіка. – К. : 2003. – 575 с.
6. Голік О. Б. Педагогічна майстерність : організаційно-управлінський аспект : Навч. посібник / О. Б. Голік. – Донецьк : Вид-во «Ноулідж» (донецьке відділення), 2010. – 242 29.